

Mentální retardace

zastavený nebo neúplný vývoj rozumových schopností

- Dříve označována jako „slabomyslnost“ či oligofrenie
- Nově označovaná jako **porucha vývoje intelektu**

Základním diagnostickým kritériem je selhání v komplexním inteligenčním testu s IQ 69 a méně

Etiopatogeneze

- často multifaktoriální
- **Prenatální období**
 - **Genetické vlivy** – významné, různé abnormality chromozomů (např. u Downova syndromu), geneticky podmíněné metabolické vady (které vedou k hromadění patologických metabolitů v mozku), souhra různých variant genů ovlivňujících intelekt
 - Zneužívání alkoholu a drog u matky
 - radiace
 - některé infekce matky (zarděnky, syfilis, toxoplasmóza, HIV)
 - podvýživa matky
 - působení některých teratogenů (včetně průmyslových škodlivin) v těhotenství
- **V období porodu**
 - Abnormality porodu (dlouhotrvající porod, neprostupnost pánví...) s **hypoxií plodu** (nedostatek kyslíku); poranění hlavy při porodu, krvácení do lebky, nedonošenost dítěte
- **Po porodu do 2. roku života** (intelekt lze považovat za rozvinutý ve 2 letech dítěte)
 - infekce (meningitidy = zánět mozkomíšních blan, encefalitidy = zánět mozku)
 - dětské nádory mozku,
 - Patologická poporodní žloutenka (např. inkompabilita Rh faktoru) – žlučové barvivo ve vysokém množství se může ukládat a poškozovat mozek (tzv. jadrový ikterus)
 - trauma hlavy, malnutrice
- **nepříznivé faktory prostředí** – samy o sobě mohou bránit plnému vyvinutí intelektu, zhoršují mentální retardaci
 - nedostatečná smyslová stimulace v časném dětství
 - sociální a sociokulturní deprivace v časném dětství
 - při odstranění těchto faktorů lze dosáhnout určitého zlepšení (jinak je ale mentální retardace stav ireverzibilní)

Epidemiologie:

- 3% populace
- Ze všech případů mentální retardace:
 - 85% tvoří lehký stupeň
 - 10% středně těžký
 - 4% těžký
 - 1% hluboký
- Muži bývají postiženi 2x častěji

Klinický obraz

- Centrální charakteristikou je nedostatečný rozvoj intelektu, který bývá nerozvinut

nerovnoměrně

- Mechanická paměť může být relativně zachovaná
- Narušené bývají i řečové, pohybové a poznávací funkce
- U těžkých stavů se rozlišují formy
 - **eretické** (s neklidem, dráždivostí, impulzivitou, ev. agresivitou či sebepoškozováním)
 - **torpidní** (s apatií a abulií)
- U těžších stavů se vyskytují časté komorbidity jako je **autismus, epilepsie, obrna nebo vrozené vady vnitřních orgánů** – např. slepota, katarakta (šedý zákal), hluchota, mikrocefalie (malá lebka s malým mozkem), srdeční vady
- Mohou se vyskytnout i psychotické stavy

Rozdělení podle závažnosti

Lehká mentální retardace (IQ: 50 - 69 bodů)

- Může být diagnostikována až po nástupu do školy, kde dítě selhává
- Psychomotorický vývoj je opožděn oproti vrstevníkům (později začíná chodit, mluvit...)
- Zjevnou se stává až, když od dítěte čekáme řešení složitějších úkolů
- Postiženo bývá zejména **abstraktní myšlení, logické uvažování, kreativita a flexibilita v myšlení**
- Časté bývají také specifické poruchy učení (dyslexie, dysgrafie) se sníženou schopností se naučit psát, číst a počítat
- S podporou rodiny děti bývají **dobře vychovatelné** a mohou vystudovat i učební obor a pracovat v jednoduché práci
- Je **zachována schopnost založit rodinu a pečovat o ní**, tito lidé nebývají na první pohled ve společnosti nápadní

Středně těžká mentální retardace (IQ: 35 - 49 bodů)

- Myšlení je těžce narušeno, není schopnost číst, psát a počítat
- Úroveň řeči bývá variabilní (někdy je možná jednoduchá konverzace, někdy ne)
- **Není schopnost se vzdělat** ani ve speciální škole a pracovat
- Je omezená míra vychovatelnosti (základní hygienické úkony, jedení potravy, mytí, oblékání)
- Není schopnost založit rodinu a pečovat o ní
- Postižený **není schopen samostatného života**, potřebuje trvalou pomoc
- Postižení bývají nápadní ve společnosti (špatná řeč, neobratnost, primitivní projevy, tělesné abnormality, narušená chůze)

Těžká mentální retardace (IQ: 20 - 34)

- Myšlení je na bazální úrovni
- Není vyvinutá schopnost artikulované řeči
- Postižení jsou nevychovatelní a nevzdělavatelni
- Není vyvinutá schopnost sebeobsluhy
- Postižený **není schopen samostatného života, potřebuje neustálý dohled, veškerou obsluhu**, obvyklé je umístění do ústavu sociální péče nebo do psychiatrických nemocnic (zejména pokud vykazují známky agresivity a jiné poruchy chování)
- Bývají přítomny poruchy motoriky

Hluboká mentální retardace (IQ < 20 bodů)

- Jedinci nejsou schopni porozumět základním požadavkům a instrukcím
- Obvyklá je trvalá imobilita a inkontinence
- Časté jsou vady zraku, sluchu, poruchy motoriky a jiné tělesné poruchy
- Obvyklé je umístění do ústavu sociální péče nebo psychiatrické nemocnice

Diagnostika

- K určení diagnózy je nezbytné **psychologické vyšetření s provedením komplexního testu inteligence pro daný věk** dítěte a další psychodiagnostiky (prováděné dětským klinickým psychologem)
- vyšetření **pediatrem** a dětským **neurologem**
- při podezření se pak provádějí další vyšetření (**genetické, metabolické...**)
- v případě potřeby jsou realizovány i **zobrazovací metody mozku** (CT, MR)

Prognóza

Jedná se o setrvalý stav, neexistuje žádná léčba, která by upravila hladinu intelektu.

Terapie a doporučení

- ponechání postiženého dítěte v rodině a jeho co největší možná integrace do společnosti
- umožnění vzdělání, pokud je to možné – speciální mateřské a základní školy se specifickými pedagogickými postupy, u některých dětí je možná i inkluze do normálních škol
- U nás probíhá zakládání denních stacionářů, chráněného bydlení a chráněných dílen
- nácvik komunikačních, sociálních a praktických dovedností
- některé zevní projevy mentální retardace mohou být zmírněny prvky KBT
- **farmakoterapie**
 - Týká se závažných projevů: poruchy chování s akutním neklidem, agresí, sebepoškozováním a dále stavy s rozvojem psychotických příznaků
 - Nejčastěji se podávají antipsychotika (i klasická např. haloperidol) a benzodiazepiny (rivotril)
 - Bývá nutná hospitalizace na psychiatrickém lůžku a umístění do ústavů sociální péče (to je indikováno dále u závažné neschopnosti péče o své základní biologické potřeby)

From:

<https://imagined.site/uni/ppa/> - Psychiatrie pro adiktology

Permanent link:

https://imagined.site/uni/ppa/doku.php?id=porucha_vyvoje_intelektu_mentalni_retardace

Last update: 2025/05/25 17:08

